

Posudok habilitačnej práce Mgr. et Mgr. Veroniky Rábovej, PhD.

Vybrané kapitoly zo slovenskej textológie

(Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, 2021)

Veronika Rábová si ako svoju habilitačnú tému vhodne vybrala oblasť literárnej vedy, ktorá nedostávala v rámci odboru dostatočný priestor a svojou syntetickou prácou významným spôsobom zaplňa deficit, ktorý voči textológii na Slovensku bol a pretrváva. Problematiku otvára historickým prierezom slovenskej textológie, pomenúva pri tom kľúčové vedecké výstupy a sleduje vývin vnímania a riešenia textologických otázok a výziev. I keby sa mohlo zdať, že genéza slovenskej textológie nebude pre prácu taká produktívna ako napr. exkurzy do českej či ruskej textológie, pohľad do slovenskej literárnovednej minulosti nie je vôbec márný. Pomáha nám uvedomiť si, že textológia je okrem iného vedou, ktorá má určujúci podiel na tom, akým spôsobom je pripravený text v literárnych, predovšetkým knižných výstupoch. Z toho okrem iného vyplýva aj zodpovednosť vedy voči laickej a odbornej verejnosti, aby primerane vyriešila priechodným či dokonca atraktívnym spôsobom otázky publikovania aj starších literárnych diel. Neraz je vhodne spracovaný a podaný text kľúčovým kritériom toho, či si čitateľ dielo vyberie alebo ho nechá bez povšimnutia.

Rábovej sa podarilo v literárnovednej reflexii podchytiť všetky dôležité slovenské textologicky orientované vedecké diela, ktoré zoraduje chronologicky. Pri ich interpretácii a analýze si všíma, ktoré otázky rezonovali, ale tiež, čo boli dôvody, prečo sa v niektorých obdobiach zvyšoval záujem o textologickú problematiku. Ako správne podotýka, napr. o čase po politickom prevrate z roku 1948, nie vždy bolo textologické uvažovanie iniciované estetickými alebo vedeckými dôvodmi. Pri postupnom mapovaní výstupov Jozefa Felixa, Františka Mika, Petra Zajaca a mnohých ďalších sa nám z nevedomenej či niekedy trochu naivnej podoby textológie začínajú vynárať konkrétnejšie siluety, aké poznáme z textológie v súčasnosti. Rábovej sa podarilo vyabstrahovať niektoré z bodov, ktoré sa ukázali nosné pre ďalšie nadväzovanie v teoretickej alebo praktickej línii textológie. Autorka zvládla náročné spracovanie heterogénnych textov a vecným spôsobom približuje hlavné myšlienky jednotlivých bádateľov (mieru tvorivej voľnosti a záväznosti editorov, vzťah textológie

a poetiky, ako aj literárnej histórie, čitateľské verzus vedecké vydania, vzťah textológie a editológie a pod.).

Súdiac podľa doterajšej vedeckej práce Veroniky Rácovej, možno skonštatovať, že sa ako bádatelka najlepšie cíti pri interpretácii umeleckých textov. Potvrdzuje to tiež v rozsiahlej časti habilitačnej práce, ktorej náplňou je podrobná analýza Štrpkovej poézie alebo genézy básnických textov Lýdie Vadkerti Gavornikovej (podrobne najmä básne *Z rastlinopisu divej záhrady*). Na jej príklade demonštruje možnosti minuciózneho chápania jednotlivých posunov vo význame pri jednotlivých zmenách textu, ktoré v konečnom dôsledku smerujú ku komplexnému pochopeniu básne či vzniknutých textových variantov, ako aj – a to je azda dôležitejšie – k pochopeniu pohnútok k týmto zmenám, ktoré umožňujú aspoň v nejakej miere preniknúť do myslenia autorky/autora pri úprave vlastných textov. Ak bádatelka naznačuje, že sa pri tom dotýkame „identity diela“ (napr. s. 50), tak sa zároveň dotýkame aj identity autora (vhodne to podporuje aj poznámka Nóry Krausovej, ktorú bádatelka detailne rozvádza na s. 58).

Za veľmi produktívne považujem štýl a diskurz, akým Veronika Rácová vedie svoju prácu; explicitne a implicitne do nej zahrnuje otázky, aké napádajú nielen posudzovateľom práce, ale tiež ostatným potenciálnym príjemcom. Je pravdepodobné, že ide o súčasť bádatelkinho výskumného procesu, keď sa sama musela s mnohými otázkami vyrovnávať a teraz, po niekoľkoročnom výskume, podáva svoje odpovede. Tento model myslenia a písania (voľne pripomínajúci „FAQ – frequently asked questions“) robí z práce zrozumiteľný a otvorený vedecký text, usilujúci sa o maximálne vyjasnenie problematiky.

Ako z práce vyplýva, textológia je časť literárnej vedy s vlastnou históriou a mnohé otázky už čiastkovo alebo úplne uzavrela tak, že je možné postupovať na získaných základoch. Bádatelka sa opiera o už jestvujúce poznatky, pričom prevláda hľadanie riešení v konfrontácii s českými zdrojmi (Miroslav Červenka, Michael Špirit, Michal Kosák, Jiří Flaišman a i). Prínos jej práce spočíva v kvalifikovanom posúdení predložených možností, ktoré si mala možnosť vyskúšať ako textová editorka a textologička. Práve na základe takýchto teoretických aj praktických znalostí môže polemizovať s javmi ako pravidlo tzv. poslednej ruky, kde konštatuje: „*Hoci dôvody revízií, prepisov, ktoré vedú k vzniku textových variantov, môžu byť rôzne – mimoumelecké (ekonomické, ideologické, ale napr. i zdravotné a pod.) i umelecké –, nemusia vždy voči textu diela pôsobiť esteticky presvedčivejšie.*“ (s. 62) Teoretické otázky textológie predstavujú jeden okruh problémov, rovnako dôležitým

okruhom však je poznanie rôznych interpretácií textologických javov a potom voľba stratégie, ktorá určujúco zasiahne výslednú podobu prezentovaného výstupu (známe prípady aj zo slovenskej literatúry - Ján Ondruš, Vojtech Mihálik, Margita Figuli, Jaroslava Blažková a ďalšie).

Habilitačná práca Veroniky Rácovej v sebe spája teoreticko-praktické východiská, ale rovnako tak aj teoreticko-praktické zameranie. Z jej analýzy a hodnotenia edičnej praxe súborných diel v rámci edície Knižnica slovenskej literatúry sa dajú odčítať najvhodnejšie riešenia alebo naopak tie, kde sa vyskytli nejaké nedostatky. Dovolím si len upozorniť, že aj tu sa situácia môže ešte vnútorne odlišovať – je rozdiel, ak sa zostavovateľ usiluje o prvé súborné dielo, a teda ide o akýsi prvozecký pokus, alebo už jestvuje niekoľko vydaných súborných diel, kde editor zohľadňuje, že zámerne musí obohatiť „jeho/jej“ vydanie o prvky, ktoré v predchádzajúcich vydaniach chýbajú (to bol aj príklad edičného spracovania L. Novomeského, ktorý mal už dve predchádzajúce súborné diela). Nič to však nemení na užitočnosti poznámok, ktoré by si mal prečítať každý editor súborného diela autora.

Textológia v strete so skutočnosťou musí zaujímať nové stanoviská a stratégie. V tejto súvislosti by ma zaujímalo niekoľko otázok. **Ako postupuje textológ pri získavaní archívnych materiálov?** Vieme, že súkromné a verejné archívy nemusia byť úplné, že pri práci s textami sa pracuje stále s deficitom informácií, čo sa potom odráža na menšej spoľahlivosti už v tejto rovine zdrojov. Ukazuje sa, že kanonizovanie textu, ako to V. Rácová hovorí ústami Zbigniewa Golińskiego, je naozaj pomerne riskantný krok...

Svet interpretácie a významov je natoľko rozsiahly, že už len spracovanie oficiálne vydaných kníh je nad ľudské sily, obzvlášť v literatúre a literárnej vede, ako je tá slovenská. **Je možné považovať uvedomenie si otvorenosti významov diel** (v ecovskom chápaní významov otvoreného diela) **za prekážku, ktorá odrádza pred hľadaním nových a ďalších významov?**

Ako si ma textológia vyberať diela na svoj výskum? Aké kritériá by malo napĺňať literárne dielo, ktoré spotrebuje množstvo času a energie pri textologickom spracovaní? Ktoré diela slovenskej literatúry majú predpoklady na to, že po ich textologickom výskume dôjde k spresneniu alebo k obratu v chápaní diela alebo autorky/autora?

A na záver otázok ešte jedna reagujúca na aktuálnu situáciu – **ako sa textológia mení v digitálnej ére? Alebo je to irelevantná otázka, pretože medzi súčasnými dielami nie sú také, čo by sa stali prirodzeným predmetom textologického výskumu?**

Habilitačný spis doktorky Veroniky Rábovej je syntetickou vedeckou prácou, spája v sebe všeobecné aj jednotlivé, vlastné zistenia aj konfrontáciu so sekundárnou literatúrou, ktorá je rozsiahla a pokrýva všetky známe relevantné zdroje pre slovenskú textológiu. Formálna úprava je príkladná, jazyk práce je vecný, presný a práca svojou štruktúrou podáva problematiku v dostatočnej šírke aj hĺbke.

Habilitačná práca spĺňa všetky kritéria kladené na tento typ vedeckého žánru, a preto **odporúčam**, aby po úspešnej obhajobe bol Mgr. et Mgr. Veronike Rábovej udelený vedecko-pedagogický titul docent v odbore teória literatúry a dejiny konkrétnych národných literatúr.

V Prešove 29. 8. 2021

doc. Mgr. et Mgr. Ján Gavura, PhD.